

HEKSENSABBATH DER ZUIDERZEE

Het schemert over Schokland. De laatste avond op het eiland. Ik zit op de remming langs de haven van Emmeloord tevreden mijn rug te schurken tegen een meerpaal. Mijn voeten bungelen boven het blakke havenwater. Ik ruik de teerlucht van het hout en ginds zie ik den botter, waar op de plecht de blauwe rook uit het schoorsteentje kringelt. Ons avondpotje staat te vuur en dat smoken boven 't schip doet zoo huiselijk-gezellig aan. Het is zoo'n avond om kneuterig blij te zijn, zooals men zich voelt tusschen oude, vertrouwde dingen, die je eens aankijkt en waarvan je het bijzijn geniet. Maar het is ook zoo'n avond, die je iets brengen moet, de vervulling van een belofte van heel lang geleden. Al was het alleen maar de rust, het verstillen van binnen, zoo klaar en zuiver als de lucht nu is en zoo sterk en helder nog dat licht, dat in het Westen achter huizen en boomen staat. Een gouden glans ligt over het eiland. De zee blinkt. Toch kruipt al de schemer over het water en heel ver in het Overijselsche springt een vuurtje aan. Straks komt de avondwind en hoor ik de golven, die nu maar traagjes sijpelen tusschen de steenen. Dan zingt ook weer het riet. Heel lang kun je het land nog zien, een donkere

streep aan den horizon. Een dwaallichtje schuift over zee. Zwak hoor je het boem-boem van een motor.

Een man loopt de remming op. Aan zijn licht strompelenden gang herken ik hem. Wanneer men zijn hart heeft verpand aan het zilte water, pas recht tot zichzelf komt bij het spoelen der golven, den geur van de zee, als men zoo jaren achtereen avontuur heeft gezocht langs het naadje der kust, weggezworven bij tij en ontij naar stille uithoeken van ons landje, heeft men vaak menschen ontmoet, die men zich heugen blijft om hun bijzondere gesteldheid. Menschen voor wie men een voorkeur heeft, waartoe men zich getrokken voelt, omdat men in hun blik en in hun gedachten en in de deining van hun ziel de rust ontmoet, het boventijdsche zoogoed als bijwijlen het steigerend geweld der eeuwig levende zee. Menschen, waarvan ik geloof, dat straks, met het wijkend water van onze binnenkust, ook hun slag gedoemd is te verdwijnen. Harmen Smit op Schokland is een van hen. Allen, die de oude Zuiderzee bevaren hebben, visschers uit elke haven, schippers van heinde en ver, kennen hem. Van de meesten was hij een vriend en raadsman, de strenge, dogmatische Calvinist, van de Katholieke Volendammers en Vollenhovers zoo goed als van de broeders in den geloove van Spakenburg of Urk.

Harmen Smit, de groote man van Schokland, de „grand old man” der Zuiderzee, ken ik nu al jaren. Een opmerkelijk mensch met den ernst van zijn vervulden geest, gewonnen in een leven van eenzaamheid, daar op Schokland. Want wie zoo de jaren door, van jongs af aan, winter en zomer, seizoen na seizoen, in nauw

contact is geweest met de kracht der elementen, wie nachten van stormgeweld heeft doorleefd vol fel gerucht van branding, wie de klare zomeravonden zag dalen, de sterren trillen aan den nachtblauwen hemel, wordt zich diep bewust van zijn hoorigheid aan God en verwerft een wijsheid, die niet uit boeken te leeren valt.

Wat overigens niet wil zeggen, dat Harmen Smit een onbelesen man is. Tijdens avondlange gesprekken, die ik ooit met hem voerde, bij het warme lamplicht van zijn kamer, terwijl buiten zoo'n banjerende wind den regen tegen de luiken sloeg, — hetgeen wel de huiselijkheid verhoogde van een kop geurige thee, een koekje uit Moeder Smits antieke trommel en blauwe tabaksrook over tafel — gesprekken met Smit, die telkens keerden tot diepere dingen van het leven, bewees een tekst, een passage uit Kuypers werken, dat de oude heer, daar tegenover mij, hierin geen onbekende was. Vertelt ook v. d. Ven niet van den eenvoudigen biesenbaas Johannes Eenkhoorn, als opzichter der gemeentelijke biesvelden van Kampen de eenzame beheerder der onmetelijke, eeuwig doorruischte biesvelden van Rams-pol, hoe deze man naast de Schrift de wijsgeerige werken las van Swedenborg en Kant, als hij in lichte midzomersche nachten waakte in zijn keet op erf 19.

Nu, dezen laatsten avond op het eiland, is Harmen Smit de remming opgelopen om wat te buurten bij ons op den botter. Hij blijft naast mij staan en wij praten nog eens. Over zijn leven, hier op Schokland, het leven, dat ook voor Smit ten einde loopt. Dit grijpt den ouden man meer aan dan hij wel weten wil. Want

Smit heeft de eenzaamheid op Schokland leeren verdragen en lief gekregen, al is het ook hem ooit zwaar gevallen. Het veiligste is, zegt Smit, om zoo weinig mogelijk je post op het eiland te verlaten. Hoe minder contact met den vastewal, hoe beter. En dan is het de Godsdienstzin, waar hij kracht uit put: Als de storm zich verheft of het kruiend ijs je gevangen houdt, dan kun je niet als een stadsmensch het gevaar ontwijken, dan voel je steeds de dreiging, dan word je klein. Ook met ziekte of levensgevaar, waarvoor geen hulp gereed staat: bidden is het eenige, wat je kunt doen.

Ook Schokland zelf is het, waar Harmen Smit van houdt. Van vader op zoon heeft zijn geslacht er geleefd, vergroeid met het eenzame landje in den greep van het wijde water rondom, met de vroegere woonterpen, waar telkens bij graafwerk het gebeente bloot komt der oude Schokkers, die hier geboren werden en stierven, het kerkje van Middelbuurt, welks klok, nu verstomd, eens zijn voorgeslacht opriep om te luisteren naar het Woord, waar hun zang op stormige avonden zich mengde met 't gerucht van den wind en de zee. Hier ben ik gesteld voor mijn medemenschen, zegt Smit. Ook bij het geringste werk weet ik een plicht te vervullen, steun, hulp of wat ook te moeten verleenen. In mijn geloof, dat ieder mensch een plaats wordt aangewezen, ben ik telkens weer versterkt. Ik zal mijn taak hier tot het einde toe vervullen en wanneer men mij straks dwingt mijn eiland te verlaten, zal ik gewillig gaan.

Smit heeft een hooge opvatting van zijn plicht. Altijd staat zijn huis op het eenzame eiland open, bij nacht en ontij, voor wie in eenig opzicht hulp noodig heeft. En

de schippers, op stormige Zondagen in Emmeloords haven binnen gevluht of onder Ens op stroom, bewaren de heugenis aan stichtelijke samenkomsten, die Harmen in den ochtend van den dag des Heeren in zijn woning belegt, waar soms vijftig en meer personen zich vereenigden om te luisteren naar het lezen van een preek en psalmen te zingen bij den klank van het harmonium. Daarbij is Harmen Smit een prettig causeur. Hij heeft die zilte wijsgeerigheid van de zee, een van nature ruimen blik, peinzend soms en zich bezinnend, maar frank en vrij, het rechte woord steeds bij de hand, leutig en opgeruimd, ernstig ook als het zijn pas heeft. Dan blinken zijn oogen in dien forschen, scherp geteekenden Van Deyssel-kop, dan is het een lust te luisteren naar zijn verhalen, het relaas van voorvallen en gebeurtenissen, die hij beleefde de jaren zoo door. Want al is het leven op Schokland aan afwisseling arm, op Emmeloord aan de haven is altoos vertier en blijft men zelden alleen. Zoo zit Smit vol herinneringen en hij weet er smakelijk van te vertellen. Daar is zijn verhaal van een bezoek, dat wijlen Minister Ruys de Beerenbrouck met enkele leden van zijn kabinet aan Schokland bracht. „Hier moest ik nou eens een tijd kunnen blijven om volkomen tot rust te komen,” had de Minister tot Smit gezegd en schertsende voegde hij er aan toe: „En dan moest jij mijn baantje maar overnemen en ik het jouwe.” „Wel, antwoordde Smit, „ze hebben me al eens gezegd, dat ik precies zoo'n kop heb als Colijn en kijk, nou biedt de Premier me zoowaar al een Ministerplaats aan.”

Niet allen hebben het leven op Schokland zoo aange-